

Kazimierz M. Czarnecki

Podstawowe pojęcia zawodoznawstwa

WYŻSZA SZKOŁA
HUMANITAS
W SOSNOWCU

PODSTAWOWE POJĘCIA ZAWODOZNAWSTWA

Sosnowiec 2008

Kazimierz M. Czarnecki
Redakcja naukowa

PODSTAWOWE POJĘCIA ZAWODOZNAWSTWA

Sosnowiec 2008

PODSTAWOWE POJĘCIA ZAWODOZNAWSTWA

AUTORZY:

Kazimierz M. CZARNECKI

Stanisław CZYGIER

Erwin GONDZIK

Piotr KOWOLIK

Franciszek SZLOSEK

Recenzent:

prof. dr hab. Bogusław Pietrulewicz

Redaktor Oficyny Wydawniczej „HUMANITAS”

Danuta Dziewięcka

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, 2008

ul. Kilińskiego 43, 41–200 Sosnowiec

tel. 032 363 12 25

e-mail: wydawnictwo@humanitas.edu.pl

dystribucja@humanitas.edu.pl

www.humanitas.edu.pl

ISBN: 978–83–89275–63–9

Wydanie I, Sosnowiec 2008

Projekt okładki:

Dorota Milczarska

Druk:

AWR EDYTOR, Katowice

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE (Kazimierz M. Czarnecki)	9
1. PODSTAWOWE POJĘCIA ZAWODOZNAWSTWA	
(K.M. Czarnecki)	11
1.1. Zawód i praca człowieka	11
1.1.1. Zawód człowieka	11
1.1.2. Praca człowieka	11
1.2. Narzędzia zawodowej pracy człowieka	12
1.3. Materiały zawodowej pracy człowieka	12
1.4. Wytwory zawodowej pracy człowieka	12
Ważniejsze pojęcia	12
Zagadnienia kontrolne	12
2. ZAWODOZNAWSTWO JAKO DZIEDZINA WIEDZY NAUKOWEJ	
(K.M. Czarnecki)	13
2.1. Rozumienie pojęcia „zawodoznawstwo”	13
2.2. Ogólny model „zawodoznawstwa”	14
2.3. Zasadniczy model „zawodoznawstwa”	15
2.4. Związek zawodoznawstwa z naukami o pracy ludzkiej	17
2.5. Klasyfikacja zawodów i specjalności	18
2.6. Cele zawodoznawstwa	22
2.7. Funkcje zawodoznawstwa	23
2.8. Zadania zawodoznawstwa	23
2.9. Główne źródła zawodoznawstwa	23
2.10. Działy — dziedziny zawodoznawstwa	24
2.11. Przedmiot badań naukowych zawodoznawstwa	24
2.12. Problemy badawcze zawodoznawstwa	24
2.13. Teoretyczne podstawy zawodoznawstwa	25
2.13.1. Teoria podziału pracy ludzkiej	25
2.13.2. Teoria energetyzmu życia i działania ludzkiego	26
2.13.3. Teoria potrzeb ludzkich	28
2.13.4. Teoria czynności ludzkich	29
2.13.5. Teorie wyboru zawodu	30
2.13.6. Teorie uczenia się zawodu	32
2.13.7. Teorie pracy zawodowej	35
2.13.8. Teoria miejsca i przestrzeni zawodowej człowieka w podziale pracy ludzkiej	37
2.14. Metodologiczne podstawy zawodoznawstwa	42
2.14.1. Pojęcie nauki	42
2.14.2. Zasady poznawania naukowego	43
2.14.3. Cele nauki	44
2.14.4. Funkcje nauki	45
2.14.5. Zadania nauki	46
2.14.6. Twierdzenia nauki	48
2.14.7. Czynności poznawania naukowego	49

2.14.8.	Terminologia — język nauki	50
2.14.9.	Kryteria wyodrębniania się nowych dyscyplin naukowych	51
2.15.	Typy i metody badań zawodoznawstwa	53
2.15.1.	Badania diagnostyczne.....	53
2.15.2.	Badania korelacyjne.....	54
2.15.3.	Badania eksperymentalne.....	55
2.15.4.	Badania archeologiczne	55
2.16.	Instytucje zawodoznawcze	56
2.17.	Zawodoznawca jako zawód.....	56
	Ważniejsze pojęcia	57
	Zagadnienia kontrolne	57
3.	KLASYFIKACJE ZAWODÓW (F. Szlosek).....	59
3.1.	Wiadomości wprowadzające.....	59
3.2.	Międzynarodowa Klasyfikacja Zawodów ISCO-88 I ISCO-88 (COM).....	61
3.3.	Klasyfikacja Zawodów i Specjalności (KZiS)	65
3.4.	Klasyfikacja Zawodów Szkolnictwa Zawodowego.....	69
	Ważniejsze pojęcia	74
	Zagadnienia kontrolne	74
4.	ZAWÓD I PRACA CZŁOWIEKA (K.M. Czarnecki, S. Czygier).....	75
4.1.	Podział pracy ludzkiej.....	75
4.1.1.	Podział pracy ludzkiej według amerykańskich pracowników poradnictwa zawodowego	82
4.1.2.	Podział pracy ludzkiej według jej rodzajów	83
4.1.3.	Szczegółowy podział pracy ludzkiej	84
4.2.	Zawód człowieka i jego charakterystyka	86
4.2.1.	Rozumienie pojęcia „zawód”	86
4.2.2.	Model „zawodu” i jego charakterystyka	89
4.2.3.	Powstawanie i rozwój zawodów	92
4.2.4.	Zawód jako wartość osobista.....	93
4.2.5.	Zawód jako cel życia społecznego	95
4.2.6.	Zawód jako wyznacznik sukcesów życiowych.....	97
4.2.7.	Zawód jako składnik osobowości	98
4.3.	Wybór zawodu.....	99
4.3.1.	Model „wyboru zawodu” i jego opis.....	99
4.3.2.	Podmiotowe i przedmiotowe podstawy wyboru zawodu	100
4.4.	Uczenie się zawodu.....	101
4.4.1.	Warunki uczenia się zawodu	101
4.4.2.	Model uczenia się zawodu i jego opis.....	103
4.5.	Praca zawodowa	103
4.5.1.	Formy i układy aktywności zawodowej pracownika	103
4.5.2.	Model „procesu pracy zawodowej” i jego opis.....	105
4.5.3.	Osobowość zawodowa pracownika	115
4.6.	Charakterystyka zawodowa.....	117
4.6.1.	Pojęcie i składniki charakterystyki zawodowej	117
4.6.2.	Przykładowa charakterystyka zawodowa — „doradcy zawodowego”	117

Ważniejsze pojęcia	124
Zagadnienia kontrolne	124
5. NARZĘDZIA ZAWODOWEJ PRACY CZŁOWIEKA (P. Kowolik)	125
5.1. Rozumienie pojęć: „narzędzie” i „narzędzie pracy zawodowej”	125
5.2. Ogólny podział narzędzi pracy	127
5.2.1. Proste narzędzia zawodowej pracy, ich podział i opis	127
5.2.2. Przyrządy zawodowej pracy, ich podział i opis	130
5.2.3. Urządzenia zawodowej pracy, ich podział i opis	132
5.2.4. Maszyny zawodowej pracy, ich podział i opis	133
5.3. Rozwój narzędzi pracy	135
5.4. Cechy i funkcje narzędzi	142
5.5. Przykłady narzędzi zawodowej pracy: zawód — narzędzia	143
Ważniejsze pojęcia	143
Zagadnienia kontrolne	143
6. MATERIAŁY ZAWODOWEJ PRACY CZŁOWIEKA (P. Kowolik)	144
6.1. Rozumienie pojęć: „materiał” i „materiał zawodowej pracy”	144
6.2. Podział materiałów	145
6.3. Zawodowe wykorzystywanie materiałów	147
6.4. Przeróbka i uszlachetnianie materiałów	149
6.5. Przykłady materiałów: zawód — materiał pracy	150
Ważniejsze pojęcia	153
Zagadnienia kontrolne	154
7. WYTWORY ZAWODOWEJ PRACY CZŁOWIEKA (E. Gondzik)	155
7.1. Rozumienie pojęć: „wytwór” i „wytwór zawodowej pracy”	155
7.2. Klasyfikacja wytworów	156
7.3. Jak powstaje „wytwór”?	159
7.4. Ogólna charakterystyka wytworów	161
7.5. Rodzaje wytworów zawodowej pracy człowieka	162
7.5.1. Wytwory zawodowej pracy usługowej	162
7.5.2. Wytwory zawodowej pracy produkcyjnej	164
7.4.3. Wytwory zawodowej pracy twórczej	165
7.6. Metoda analizy, oceny i interpretacji wytworów pracy zawodowej	173
Ważniejsze pojęcia	174
Zagadnienia kontrolne	174
8. ZAWODOZNAWSTWO UTYLITARNE — PORADNICTWO I ORIENTACJA ZAWODOWA (P. Kowolik)	175
8.1. Rozumienie terminów: „użyteczność”, „użyteczność zawodowa”, „poradnictwo”, „orientacja”	175
8.1.1. Użyteczność i użyteczność zawodowa	175
8.1.2. Poradnictwo zawodowe	177
8.1.3. Orientacja zawodowa	180
8.1.4. Zintegrowany system poradnictwa	182
8.2. Cele poradnictwa i orientacji zawodowej	183
8.3. Zadania poradnictwa i orientacji zawodowej	185